

بسمه تعالی

■ گزارش نشست تخصصی «کاوشی برای رسیدن به حقیقت مدرسه»

✓ به همت اندیشکده فرهنگ و تربیت اسلامی و دفتر آموزش و پرورش واحد فرهنگی بسیج دانشجویی دانشگاه امام صادق علیه السلام

✍ نشست علمی «کاوشی برای رسیدن به حقیقت مدرسه» روز یکشنبه به میزبانی اندیشکده فرهنگ و تربیت اسلامی و بسیج دانشجویی دانشگاه امام صادق (ع) با حضور ارزشمند **دکتر محمد آزین**، مدیر مؤسسه مطالعات راهبردی برهان و پژوهشگر حوزه تعلیم و تربیت، برگزار شد. این نشست با هدف بازخوانی انتقادی وضعیت موجود مدرسه در ایران، بازاندیشی در نسبت آموزش و تربیت، و تبیین گام‌هایی به سوی تحقق تعلیم و تربیت تمدنی طراحی شده بود.

🔍 وضع موجود؛ مدرسه‌ای منفک از جامعه

☀ دکتر آزین در ابتدای بحث با طرح تمایز میان «وضع مطلوب» مدرسه و «وضع موجود» آن، به نقد جدی عملکرد کنونی نظام آموزشی کشور پرداختند. ایشان با اشاره به اتهام‌های وارد شده به جمهوری اسلامی در خصوص ایدئولوژیک‌سازی مدرسه، تأکید کردند که در واقعیت، مدرسه امروز ایران حتی از ایفای کارکردهای اجتماعی-سیاسی خود نیز ناتوان بوده و دچار نوعی عقب‌نشینی معنایی شده است.

🔥 مدرسه کنونی، بیش از هر چیز بر تربیت فردی دینی و مناسکی تمرکز دارد؛ الگویی که ریشه در سنت استاد-شاگردی قدیم دارد و در مواجهه با نهاد مدرن مدرسه، از پرداختن به تربیت اجتماعی و ملی بازمانده است. در این نگاه، مدرسه در خدمت منفعت فردی قرار گرفته و نظام آموزشی عملاً به بازتولید این منطق کمک می‌کند.

⚖ تربیت در ساحت‌های سه‌گانه

دکتر آزین با دسته‌بندی تربیت به سه ساحت اصلی، این نقصان را تبیین کردند:

(۱) تربیت فردی: دانش، مهارت و باورهای دینی شخص.

- ۲) روابط بین فردی: مهارت‌های ارتباطی در سطح خانواده و محیط پیرامون.
- ۳) تربیت اجتماعی-ملی: احساس تعلق به جامعه، هویت تاریخی، زبان، نظام سیاسی، فرهنگ و سرنوشت مشترک ملی.

ایشان با تأکید بر اینکه ساحت سوم در نظام آموزشی ما غایب یا کم‌رنگ است، نسبت به عواقب این خلأ در شکل‌گیری هویت ملی و مشارکت فعال نسلی هشدار دادند.

🌟 نقدی بر ساحت‌بندی سند تحول

در ادامه، ایشان به تحلیل «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» پرداختند و با نقد ساحت‌بندی شش‌گانه آن اظهار داشتند که:

✳️ قرار گرفتن ساحت اجتماعی-سیاسی در عرض سایر ساحت‌ها، موجب فردگرایی و سکولاریسم پنهان در فرآیند تربیت شده است. این مدل، امر تربیتی را از دغدغه‌های ملی و دینی منفک ساخته و تربیتی معلق و بریده از تاریخ و آینده کشور تولید می‌کند.

🏠 از خانواده تا امت؛ مراتب تربیت اجتماعی

در پاسخ به پرسشی در خصوص نقش نهادهای خردتر مانند خانواده و محله در تربیت اجتماعی، دکتر آذین اذعان کردند که:

- ✳️ خانواده، اولین و بنیادی‌ترین واحد تربیت اجتماعی است، اما کفایت نمی‌کند.
- ✳️ بسیاری از مؤلفه‌های هویت ملی مانند تاریخ، دولت، قانون، آینده و تعلق ملی، در بستر خانواده آموزش‌پذیر نیستند و مدرسه باید بستر تحقق آن باشد.

🌱 راهکارهای تحقق تربیت اجتماعی و هویت ملی

ایشان برای گذار از وضعیت موجود به سوی مدرسه‌ای تمدنی و ملت‌ساز، چند محور کلیدی را مطرح کردند:

۱) ایجاد پیوستگی تاریخی و آینده‌نگری ملی

* تقویت ادراک نوجوانان از گذشته و چشم‌انداز آینده، به منظور ایجاد انگیزه و هویت.

۲) بازطراحی محتوای درسی با محوریت دانشمندان و میراث علمی تمدن اسلامی

* پرداختن به چهره‌هایی چون ابن‌هشیم و خواجه نصیر در متن اصلی کتاب‌های درسی، نه صرفاً در حاشیه.

۳) بازنمایی امیدبخش آینده از طریق رسانه و ابزارهای فرهنگی

* الگوبرداری از تجربه‌هایی چون موزه آینده دبی برای تولید روایت از آینده کشور.

۴) گشودن دروازه ارتباط فرهنگی با نوجوانان دیگر کشورها

* برای مواجهه فعال و عزتمند با جهان و پرورش حس برتری فرهنگی.

۵) تغییر رویکرد آموزش زبان فارسی

* بهره‌گیری از روایت‌محوری و متون معنادار به جای ادبیات گسسته و خشک.

۶) ایجاد مشارکت واقعی در سطح مدرسه و نهادهای سازنده نقش‌آفرینی دانش‌آموزی

✦ نقطه آغاز تحول: رویکرد مسئله‌محور

یکی از مفاهیم کلیدی در این نشست، "مسئله‌محوری" بود. دکتر آرزین آن را شاه‌کلید تحول در مدرسه ایرانی - اسلامی معرفی کردند؛ رویکردی که:

* به دانش‌آموز می‌آموزد چگونه مسئله تشخیص دهد، برای آن راه‌حل طراحی کند، و در حل آن نقش‌آفرین شود.

* با این نگاه، مدرسه به مزرعه انسان‌های مسئول، مؤثر و تمدن‌ساز تبدیل می‌شود.

این مدل تربیتی بر همه سطوح نظام آموزشی از معلم تا سیاست‌گذار، و از کتاب درسی تا بازار کار اثر می‌گذارد.

نقش بی بدیل معلم در تحول مدرسه 🧑🏫

♦ در بخش پایانی، دکتر آزین از معلم به عنوان بازیگر اصلی تحول مسئله محور یاد کردند. با تبیین الگوی فرکتالی، اشاره شد که:

* یک اصل ساده (نظیر حفظ کرامت انسان) باید در تمام سطوح آموزش بازتاب یابد.

* تغییر باید از کلاس درس و از شخص معلم آغاز شود.

* تجربه تعامل با ۱۰۳ مدرسه در ۱۰ استان کشور، نشان داده که معلم مسئله محور، محور تحول تمدنی است.

♦ این نشست با استقبال قابل توجه دانشجویان، معلمان و دغدغه مندان تعلیم و تربیت روبه رو شد و بر لزوم بازاندیشی در بنیان های مفهومی و ساختاری مدرسه در ایران تأکید داشت.

📌 امید است با تداوم چنین گفت و گوهایی، گامی به سوی مدرسه ای ملت ساز و تمدنی برداشته شود.

تهیه شده در اندیشکده فرهنگ و تربیت اسلامی